

TÜRK LEHÇELERİ ARASINDA AKTARMA MESELELERİ VE “İKİ AĞAÇ” ŞİİR KİTABI ÜZERİNE

On The Matters Of Translation Among Turkish Dialects The Poem Book “ Two Trees”

Ünal ZAL*

Özet

Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra Orta Asya'da yaşayan Türk soylu topluluklar ile olan ilişkilerimiz siyasî, ekonomik, kültürel vb. alanlarda her geçen gün artmaktadır. Geniş bir coğrafyada yaşayan Türk soylu topluluklar arasındaki kültürel bütünlüğü sağlamanın yolu üretilen kültür ve sanat eserlerinin karşılıklı olarak bilinmesidir. Bugün sözünü ettiğimiz kültürel bütünlüğün sağlanmasında tarihî ve siyasî sebeplerden dolayı ortaya çıkmış olan farklı yazı dilleri ve yazı sistemlerinin kullanılıyor olması önemli bir engeldir. Bu engeli aşmanın yollarından biri de bilim, kültür ve sanat eserlerinin karşılıklı olarak aktarılmasıdır. Bu yönüyle bakıldığında şimdiye kadar Türk soylu toplulukların ürettiği eserlerin çok az bir kısmı Türkiye Türkçesine aktarılmıştır.

Fakat lehçeler arası aktarma yapmanın görüldüğü kadar kolay olmadığı ve kendine göre zorlukları olduğu açıktır. Şayet aktarma yapılan metin şiir türünde bir eser olursa bu zorluk bir kaç kat daha artmaktadır. Yayımlanan aktarma metni de bu görüşümüzü doğrular niteliktedir.

Bu çalışmada, “İki Ağaç” adlı eserden hareketle Türkmen Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında şiir türündeki eserlerin aktarımında yapılan hata tipleri tespit edilmeye çalışılmış ve bu tür hatalardan kaçınılması için bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İki Ağaç, Aktarma, Türk Lehçeleri, Yalancı Eşdeğer Kelimeler.

Abstract

Our relations with the communities of Turkish origin living in the Central Asia has been growing more and more on political, economical and cultural terms since the collapse of the Soviet Union. The cultural artworks produced should then be mutually recognized to maintain the cultural integrity among the communities of Turkish origin that live on such a vast area. The use of various written languages and writing systems emerging in the aftermath of the historical and political consequences are the major obstacles in maintaining the cultural integrity that we have just mentioned. One of the ways to overcome this obstacle lies in the mutual translation of cultural artworks. From this point of view, very few of the artworks produced by the communities of Turkish origin have been translated into Turkish.

* Yrd. Doç. Nevşehir Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
unalzal@hotmail.com

It is clear that translation between dialects is not as easy as it seems and has idiosyncratic difficulties. If the text to be translated is a poem, the difficulty considerably increases. The translated text published verifies our view.

In this study, we have attempted to determine types of error made in the translation of poetic artworks produced in Turkmen Turkish and Turkey Turkish by taking the work "İki Ağaç (Two Trees)" as an example. Furthermore, some suggestions have been made to avoid this kind of errors.

Key Words: *Two Trees, Translation, Turkish Dialects, False Friends.*

Giriş

Sovyetler Birliği'nin yıkılması ve Türk Dünyası üzerindeki sınırlandırmaların kalkmasına paralel olarak, lehçeler arasındaki aktarma faaliyetleri de hız kazanmaya başlamıştır. Fakat siyasî engellerin büyük ölçüde ortadan kalkmasına rağmen Türk Dünyasının yakınlaşması arzu edilen düzeyde değildir. Bunun sebeplerinden biri de Türk Dünyasının dil bakımından bir bütünlük göstermemesi ve gerek tarihî gerekse siyasî sebeplerden dolayı ortaya çıkmış olan farklı yazı dilleri ve yazı sistemlerinin kullanılıyor olmasıdır. Kanaatimizce bu engeli kısa zamanda ortadan kaldırmamızın en kolay yolu, farklı coğrafyalarda üretilen bilim, kültür ve sanat eserlerinin karşılıklı olarak aktarılmasıdır. Bu da sanılanın aksine çok kolay bir mesele değildir¹. Bu alanda yapılan çalışmalar iyi bilindiği takdirde lehçeler arasındaki aktarmalar daha doğru ve daha hızlı yapılacak, sözü edilen kültürel bütünlük daha kısa sürede gerçekleşecektir.

Türk Lehçeleri

Bugün Türk dünyasında yaklaşık yüz elli ile yüz seksen milyon arasında insan yaşamaktadır. Bu insanların konuşma şekilleri bazen kendi aralarında bir birlik teşkil ederken bazen de diğerlerinden çeşitli yönlerden ayrılan "dil alanları"ni oluştururlar. Bu dil alanları asıl Türk kütlesinin yaşadığı bazı yerlerde ise tamamen birbirlerinin içine geçmiş durumdadır. Bu dil alanlarının bazıları normlaştırılarak yazı dili hâline getirilmiş, bazıları ise kendi topluluklarında ikincil bir dil durumunda kalmıştır.

Bu dil alanlarının birbirleriyle örtüşme oranları aynı değildir. Bilindiği üzere bugün kullanılan Türk yazı dilleri kaynak bakımından Oğuzca, Kıpçakça, Uygurca ve Bulgarca gibi temel lehçelere dayanmakta ve

¹ Lehçeler arası aktarma meseleleri ile ilgili olarak bkz. Ercilasun 1991, 1992, 1994, 1997; Duman 1991; Mahmudov 1994; Resulov 1995; Uğurlu 2000, 2001, 2002, 2004; Demir 1997; İlker 1999; Özkan 1999; Yılmaz 2001; Musaoğlu 2003; Karadoğan 2004; Kirişcioğlu 2005 vb.

bunlarda kendi aralarında ikincil lehçelere bölünmektedir. Aynı kaynaktan gelen Türkiye Türkçesi ile Azerbaycan Türkçesi arasındaki anlaşma oranı daha fazla iken, farklı kaynaktan gelen Türkiye Türkçesi ile Kırgız Türkçesi arasındaki anlaşma / örtüşme oranı daha azdır. Bazen de Türkiye Türkçesi ile Kazan Türkçesinde olduğu gibi farklı kaynaklardan gelmelerine rağmen çeşitli siyasî, iktisadî ve kültürel sebeplerden dolayı iki lehçe arasındaki anlaşma oranı yüksek olabilir. Çünkü bir kültür merkezi olan Kazan ile İstanbul arasındaki Sovyetler öncesine dayanan ilişkiler Kazan Türkçesine birçok Osmanlıca unsurun girmesine sebep olmuş ve bu durum iki lehçenin birbirleriyle örtüşme oranını artırmıştır. Yine farklı kaynaktan gelen Türkiye Türkçesi ile Özbek Türkçesi arasındaki anlaşma oranı Arapça ve Farsça unsurların fazlalığı nedeniyle diğer lehçelere göre daha fazladır.

Yukarıda da ifade edildiği gibi bu yazı dillerinin birbirleriyle örtüşme oranları aynı olmadığından dolayı, lehçeler arasında yapılan aktarmalarda karşılaşılan kolaylıklar ve zorluklar da lehçelerin örtüşme derecesine, aralarındaki farklılığın azlığına veya çokluğuna, bir başka ifadeyle birbirlerine olan yakınlık veya uzaklığına bağlıdır (Uğurlu 2004).

Gurbannazar Ezizov ve “İki Ağaç”

Gurbannazar Ezizov, 1940 yılının Mart ayında Aşkabat şehrinin Büzmeyin köyünde dünyaya gelmiştir. 1959 yılında liseyi bitirerek Türkmen Devlet Üniversitesi'nin Filoloji bölümüne girmiştir. İlk şiirleri 1955 yılında çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanan Ezizov, 1975 yılında sarhoş bir asker kaçağının serseri kurşunlarıyla can vereceği ana kadar şiirle ilgilenmiştir.

Çağdaş Türkmen şiirinin öncülüğünü yapan ve otuz beş yıllık ömrüne toplam 375 şiir sığdıran Gurbannazar Ezizov'un Türkmen edebiyatında önemli bir yeri vardır. Hayatın hemen hemen bütün yönleriyle ilgili şiirler yazan şair, şiirlerinin birçoğunda ayrılık acısı, hasret ve hüznü dile getirmiştir. Yaşadığı yıllarda, yeni söyleyiş tarzı sebebiyle “şiirlerinden tercüme kokusu gelmekle” eleştirilmiştir. Yazamadığı, söyleyemediği duygularının ıstırabıyla yaşayan Ezizov'un yazabildikleri de bazen basılmamıştır.² Ömrünün meyvesi olarak kabul edilen şiir kitabı *Serpay* (Hediyeler) ise ölümünden sonra yayımlanmıştır. Bundan sonra yayımlanan ve hemen bütün şiirlerini içeren kitapları *Serdarım* (Serdarım) ve *Türkmen Sehrası* (Türkmen Sahrası) adlarıyla çıkmıştır.

Şiirlerinin dışında yazdığı *Tabıt* (Tabut) (Can 2000) ve *Cadılı Kepçe* (Büyülü Kürek) (Zal 2007) adlı iki hikâye ile *Nesiller Poeması* (Nesiller

² Bkz. Can 2000; Kara 1996.

Manzumesi) ve *Görogli Operasının Liberttosu* (Köroğlu Operasının Librettosu) adını taşıyan iki tiyatro eseri vardır.

Şair hakkında Türkmenistan ve Türkiye’de çeşitli çalışmalar yapılmıştır: Türkmenistan’daki çalışmalardan ilki, şairin arkadaşı A. Gurbannepesov tarafından 1995 yılında yapılmış ve iki cilt hâlinde yayımlanmıştır. Birinci cilt *Saylanan Eserler* (Eserlerinden Seçmeler), ikinci cilt onun bir şiirine atfen *Çıkmadık Kitabım* (Çıkmamış Kitabım) adını taşır. Diğer bir çalışma da yine şairin yakın dostlarından Annaberdi Agabayev tarafından yazılan ve şiirlerden çok anılara yer verilen *Ezizov’un Emri Bilen* (Ezizov’un Emriyle)’dir. Bir başka çalışmayı ise yetişmesine yardımcı olduğu Hıdır Amangeldi, *Diñe Sen Bilen Bakılık Bardır* (Yalnız Seninle Bakılık Vardır) adıyla yapmıştır. Bu kitapta da şairin felsefi görüşleri, bazı şiirlerinin tahlili yapılmaya çalışılmış, şairden ve şiirlerinden yola çıkarak “ölüm ve hayatın anlamı” gibi felsefi meseleler irdelenmiştir. Bunların dışında Tirkeş Sadıkov tarafından yapılan ve bazı şiirlerin şekil, muhteva ve kafiye yönünden incelendiği *Gurbannazar Ezizov’un Poeziyasınıñ Çeperçilik Ussathığı* (Gurbannazar Ezizov’un Şiirlerindeki Üstatlığı) adlı yayımlanmamış bir çalışma daha vardır (Sadıkov 1995).

Şairle ilgili Türkiye’de birkaç makale yazılmış (Can 2002; 2007; Zal 2008) ve bazı şiirlerinin aktarması (Duymaz-Ergun 1998; Can 2002; Nurmemmet 2003) yapılmıştır. Bunların dışında ilk kapsamlı çalışma bir doktora tezi olarak hazırlanmıştır. Bu çalışmada şairin bütün şiirleri “şekil”, “muhteva” ve “dil ve üslûp” yönünden değerlendirilerek Türkiye Türkçesine aktarılmıştır (Zal 2007).

“İki Ağaç” adlı kitap, adını içindeki bir şiirin başlığından alan Gurbannazar Ezizov’un şiirlerinden seçmeleri içerir. Bu eserde toplam 107 şiir, Türkmenistanlı yazar Annaguli Nurmemmet tarafından Türkiye Türkçesine aktarılmaya çalışılmıştır. Kitabın başında Gurbannazar Ezizov’un Türkmen edebiyatındaki yerini anlatan bir “Giriş” ile şairin annesiyle yapılmış bir röportaj yer almaktadır.

“İki Ağaç” Adlı Eserdeki Aktarma Meseleleri

“İki Ağaç”ı aktaran Annaguli Nurmemmet, Türkmen Türkü bir yazar ve diplomattır. Yani, aktarmaya bir Türkiye Türkü katkıda bulunmamıştır. Aktarma yapmak için en ideal şartlar oluşturulduğu hâlde dahi aktarma hatalarından kaçınılamadığı bir durumda³, yapılan hatalar mazur görülebilir. Ancak bu tür aktarmalarla Türk dünyasındaki kültürel

³ Bkz. Uğurlu 2000.

bütünlüğün sağlanmasının çok zor olacağı da bir gerçektir. Böyle önemli bir şairin şiirlerinin, daha dikkatli aktarılması gerekir, diye düşünüyoruz. Yukarıda da ifade edildiği gibi lehçeler arası aktarmalar, görüldüğü kadar kolay olmayan bir iştir. Hele hele bu aktarma şiir olunca işin içinden çıkmak bir kat daha zorlaşmaktadır. Yayımlanan aktarma metni de bu görüşümüzü teyit etmektedir.

Bu çalışmada Türkiye Türkçesi ile Türkmen Türkçesi arasında aktarma yaparken kelime düzeyinde düşülebilen hata tipleri “İki Ağaç” adlı eserden faydalanılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. İncelediğimiz eserden alınan örnekler ve geçtiği sayfalar kaynak ve hedef lehçelerin adları verilerek gösterilmiştir. Kanaatimizce doğru olan şekil “>>” işaretinden sonra verilen bölümlerdir. Dikkat çekilmek istenen yerlerin altı çizilmiştir.

Türkmen ve Türkiye Türkçesi dikkate alındığında “İki Ağaç” adlı şiir kitabında kelime düzeyinde karşılaşılan aktarma hataları aşağıdaki şekilde tasnif edilebilir:

1. Aşlını Koruma

İncelediğimiz metinde, aşağıdaki örneklerde de görüleceği üzere, Türkmen Türkçesinde bulunan bir kelimenin Türkiye Türkçesinde bulunmamasına rağmen aynen kullanılması hatalarına rastlanmaktadır. Bu durumda okuyucu için hiçbir anlam ifade etmeyen bir kelime kullanılmış olmaktadır. Bu da kaynak cümlede kastedilen anlamın, hedef cümlede tam olarak verilememesine sebep olur. Hâlbuki bu tür kelimelerin birçoğunun karşılığı, hedef lehçenin imkânları iyi bilinirse kolaylıkla bulunabilir.

Aşağıdaki Türkmence cümlede, *öyme dek* kelimesi aktarmaya aynen alınmıştır. Bu kelimenin Türkiye Türkçesindeki eş değeri ise “örtü gibi”dir (TDS 502).

Türkmen Türkçesi (s. 57)	Türkiye Türkçesi (s. 56)	“>>”
«Kim men?» Coğap tapman şu günlere çen,	“Kimim?” Cevabı yok bugünlere dek,	“Kimim ben?” Cevap bulamadım bu güne kadar,
Seni söyüp, kimdiğimi bildim men,	Seni sevip kim olduğum bildim ben	Seni sevince, kim olduğumu anladım ben,
Yenil gopdum başındaki <u>öyme dek</u> ,	Hafif uçtum, başındaki <u>öyme dek</u> ,	Hafifçe kalktım, başındaki <u>örtü / tül bent gibi</u> ,
Diydim: «Eciz bu dünyäde söymedik!»	Dedim: “Aciz bu dünyada sevmeyen!”	Dedim(ki): “Aciz(dir) bu dünyada sevmeyen!”

İnsanların misafirlikte birbirlerine karşı iyi dilek ve temennide bulunmalarının anlatıldığı metinden aşağıya alınan bölümde kullanılan *halta* kelimesinin Türkiye Türkçesindeki eşdeğerleri *torba* veya *kese*'dir (Ercilasun 1991; TDS 1962). Aktarıcı ise bu kelimeyi olduğu gibi almıştır.

Türkiye Türkçesi (s. 97)	Türkiye Türkçesi (s. 96)	“>>”
Törünüzde hemişelik guralan	Baş köşede ebediyen kurulan	Baş köşenizde sürekli kurulan
Yumuşak sallançanın yatmasını badı.	Boş durmasını daim rahat beşiği	Yumuşak salınmanın kesilmesinin hızı
Saçanınızda çörek, duz <u>haltada</u> duz,	Sofranızda ekmek, tuz <u>haltada</u> tuz,	Sofranızda ekmek, tuz <u>torbasında</u> tuz,
Sönmesinin ocakta ocacının odı.	Sönmesinin ocakta ocar ateşi.	Sönmesinin ocaktaki ocar ⁴ ateşi.

2. Aslım Uyarılama

Bazı durumlarda aktarıcı, kaynak cümledeki bir kelimeyi, hedef lehçede bulunmamasına rağmen hedef lehçenin ses özelliklerine göre uyarlayıp cümlenin aktarımında kullanmaktadır. Bu durumda, kaynak lehçeye de hedef lehçeye de ait olmayan yapay bir kelime ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan bu kelime okuyucu için hiçbir anlam ifade etmemektedir. Bu da kaynak cümlede kastedilen anlamın, hedef cümlede tam olarak verilememesine sebep olmaktadır. Hâlbuki bu tür kelimelerin birçoğunun karşılığı hedef lehçede kolaylıkla bulunabilir. Ayrıca bu tür aktarmalarda hedef metnin üslubu bozulmaktadır. Özellikle edebiyat eserlerinde üslup çok önemli olduğu için bu tür hatalar aktarmanın amacına ulaşmasını engellemektedir. İncelediğimiz metinde bu türden hatalara da oldukça sık rastlanmaktadır.

Aşağıdaki Türkmençe cümlede geçen *kırnak* kelimesi aktarmaya aynen alınmıştır. Oysa Türkiye Türkçesinde bunun eş değeri *cariye*, *esir*, *hizmetçi*, *kul* kelimeleridir (Ercilasun 1991; TDS 1962).

Türkmen Türkçesi (s. 71)	Türkiye Türkçesi (s. 70)	“>>”
Sınım düşdi saña, oğlan,	Gözüm düştü sana oğlan,	Gözüm düştü sana oğlan (yiğit),
Sensiz sarğarıp-solayın.	Sensiz sararıp solayım.	Sensiz sararıp solayım.
Äkit, oğlan, äkit meni,	Götür oğlan, götür beni.	Götür oğlan (yiğit), götür beni.
Gapında <u>gırnak</u> bolayın.	Kapıda <u>kırnak</u> olayım.	Kapıda <u>kulun</u> olayım.

⁴ Ocar: Çölde yetişen ve odun olarak kullanılan küçük iğne yapraklı bir ağaç (TDS: 1962)

Aşağıdaki metinde geçen *garga-* kelimesinin ses ve yapı bakımından Türkiye Türkçesindeki eş değeri *beddua et-* veya *kargışla-*'tır. *Kargıyor* şeklindeki bir uyarlama hedef lehçede herhangi bir anlam ifade etmemektedir.

Türkmen Türkçesi (s. 151)	Türkiye Türkçesi (s. 150)	“>>”
Gara gara garğalar	Kara kara kargalar	Kara kara kargalar
Gar-ga-yar:	Kar-gı-yor:	Beddua ediyor (= Kargışlıyor):
«Biz gonaysak,	Biz konursak	Biz konarsak
garalar	kararır	kararır
Gar! Gar! Gar!»	Kar! Kar! Kar!	Kar! Kar! Kar!

3. Yalancı Eşdeğer Kelimeler

Türk lehçeleri arasındaki yalancı eş değerlik, kaynak lehçedeki bir kelimenin ses ve yapı bakımından aynı olan veya lehçeler arası düzenli ses denklikleriyle aynı kaynaktan geldikleri bilinen şeklinin hedef lehçede bulunmasıdır. Fakat bu iki kelimenin anlam alanlarının birbirleriyle örtüşme oranı aynı değildir. Yalancı eş değer kelimeler birbiriyle tamamen veya az bir oranda örtüşebilir veya hiç örtüşmeyebilir (Uğurlu 2002). Aynı kaynaktan gelen bazı kelimeler zaman içerisinde dildeki anlam değişimleri sebebiyle bir lehçede farklı bir anlam kazanabilir. Kelimelerin anlam alanlarında, genişleme veya daralma olabileceği gibi anlam alanı tamamen de değişebilir (Aksan 1999; Karadoğan 2004).

Anlamlı kelimelerde olduğu gibi görevli kelimeler dediğimiz edatlarda da yalancı eş değerlik söz konusu olabilmektedir. Örneklerde de görüleceği üzere aynı kaynaktan gelen bazı edatların görevleri veya kullanıldıkları durumlar iki lehçe arasında farklı olabilmektedir. Bu durumda da yalancı eş değerlik söz konusudur. İncelediğimiz metinde, edatlardaki yalancı eş değerlik durumuna dikkat edilmemesinden kaynaklanan aktarma hatalarına da rastlanmıştır.

Aktarılan eserde yukarıda sözü edilen “yalancı eş değer” olan kelimelerin aktarılmasında oldukça fazla hatalara rastlanmaktadır. Bu tür aktarma hataları “yarım veya tam yalancı eş değer kelimeler” olmak üzere iki grupta toplanabilir.

3. 1. Anlam Alanları Tam Örtüşmeyen Kelimeler (= Kısmî / Yarım Yalancı Eşdeğer Kelimeler)

Kısmî / yarım yalancı eş değerlik, kaynak lehçedeki bir kelimenin ses ve yapı bakımından aynı olan veya lehçeler arası düzenli ses denklikleriyle aynı kaynaktan geldikleri bilinen şeklinin hedef lehçede bulunması; fakat bu iki kelimenin anlam alanlarının birbirleriyle tam olarak değil de kısmî oranda örtüşmesidir.

Aşağıdaki Türkmençe mısradaki geçen *don* kelimesinin ses bakımından karşılığı olan *don* Türkiye Türkçesinde de kullanılmaktadır. Ancak bu kelime Türkmençedeki aslıyla anlam bakımından ancak Türkiye Türkçesinin bazı ağızlarında örtüşmekte, yazı dilinde ise *elbise*, *giysi* kelimesiyle karşılanmaktadır. Aşağıdaki mısralarda yazar güz mevsiminin gelmesiyle beraber onun belirtileri olan Türkmen ovasının sararıp solduğundan bahsetmektedir. Dolayısıyla bu şekildeki bir anlamın ifade edilmesinde *elbise* kelimesi tercih edilmeliydi.

Türkmen Türkçesi (s. 169)	Türkiye Türkçesi (s. 168)	“>>”
Güyz <u>donun</u> geyipdir Türkmen düzleri,	Güz <u>donun</u> giymiştir Türkmen düzleri,	Güz <u>elbisesi</u> giymiştir Türkmen ovaları,
Bağlaram sıpayı mive bişende.	Bağlar da kibardır meyve pişince,	Ağaçlar da naziktir meyve olgunlaşınca,
Barha az aydılyar söygi sözleri,	Daha az söylenir sevgi sözleri,	Daha az söylenir sevgi sözleri,
Barha köp oylanyaň inrik düşende.	Daha çok düşünür alacakaranlık düşünce.	Daha çok düşünüyorsun alacakaranlık çökünce.

Yine aşağıdaki dörtlükteki tamlama eki ile edat aktarımındaki hatayı görmezlikten gelirse, hem ses hem de yapı bakımından birbirine eşit olan *gazaplıdır* kelimesi Türkiye Türkçesine *öfkeli* şeklinde aktarılmalıydı.

Türkmen Türkçesi (s. 151)	Türkiye Türkçesi (s. 150)	“>>”
Gicãñ ayazında	Gece ayazında	Gecenin ayazında
<u>Gazaplıdır</u> gar.	<u>Gazaplıdır</u> kar.	<u>Öfkeli</u> kar.
Garga ayağından	Karga ayağından	Karga ayağından
Beynä çen doňyar.	Başına donar.	Beynine kadar donar.

Türkmen Türkçesindeki *bağ* kelimesinin *bağ*, *bahçe* anlamının yanında *ağaç* anlamı da vardır (TDS, 1962). Dolayısıyla, Türkmen Türkçesindeki *bağ* ile Türkiye Türkçesindeki *bağ* kelimelerinin anlam alanları tam olarak örtüşmemektedir. Aşağıdaki örnekte, bu iki kelime arasındaki yalancı eş değerlik durumuna dikkat edilmemiş ve kaynak cümlede geçen *bağ*, hedef cümleye yine *bağ* kelimesiyle aktarılmıştır. Fakat

metindeki bağlama baktığımızda bu kelimenin Türkiye Türkçesine aktarımının *ağaç* şeklinde olması gerekirdi.

Türkmen Türkçesi (s. 173)	Türkiye Türkçesi (s. 172)	“>>”
Bağ astında göğe garap yatırın,	Bağ astında göğe bakıp yatarım,	Ağaç altında göğe bakıp yatıyorum,
Düşek edip yaş maysalı toprağı.	Döşek yapıp yaş buğdaylı toprağı.	Döşek yapıp körpe buğdaylı toprağı.
Barmağa gök yuva sarap yatırın,	Parmağa gök yuva sarıp yatarım.	Parmağıma yeşil yuva ⁵ dolayarak yatıyorum.
Men dünyäniñ darağtıniñ yaprağı.	Ben dünya ağacının yaprağı.	Ben dünya ağacının yaprağıyım.

3. 2. Anlam Alanları Hiç Örtüşmeyen Kelimeler (= Tam Yalancı Eşdeğer Kelimeler)

Aynı kaynaktan gelen veya aynı kaynaktan geldikleri düşünülen ve anlam alanları hiç örtüşmeyen kelimelere tam yalancı eş değer kelimeler denir. İncelemiş olduğumuz eserde, kısmî / yarım yalancı eş değer kelimelerde olduğu gibi tam yalancı eş değer kelimelerde de aktarma hatalarının yapıldığını görüyoruz.

Aşağıdaki Türkmençe dörtlükte geçen *cadılı* kelimesi aktarmaya *cadı* şeklinde *-lı* eki eksik olarak alınmıştır. Hâlbuki kaynak lehçede kelime *cadılı* olarak geçmektedir. Türkiye Türkçesinde *cadı* kelimesinin eş değeri *büyü*, *cadılı* kelimesinin eş değeri ise *büyülü*'dür (Ercilasun 1991). Kaynak lehçede kullanılan *cadılı däl* kelimesi ile gözlerin etkileyici olmamasından bahsedilmektedir. Aktarıcı gözleri kişileştirerek *büyü*, *sihir yapan kişi* anlamına gelen *cadı* kelimesi ile karşılaşmıştır. Oysa metnin bağlamı dikkate alındığında kaynak metindeki *cadılı* kelimesi Türkiye Türkçesine *büyülü* şeklinde aktarılmalıydı.

Türkmen Türkçesi (s. 57)	Türkiye Türkçesi (s. 56)	“>>”
Adamlara has mamalı garadım.	İnsanlara çok güvenli baktım ben.	İnsanlara çok güvenerek baktım.
Yeniş bilen tamam boldı gözleğim.	Zafer ile tamam oldu gözlemim	Zafer ile tamamlandı araştırmam.
Kın pürsatım medet berdi kalbıma,	Zor fırsatım medet verdi kalbime	Zor anlarım yardım etti kalbime,
Cadılı däl - seniñ insan gözleriñ.	Cadı değil senin insan gözlerin.	Büyülü değil senin insan gözlerin.

⁵ **Yuva:** Baharda yetişen ve yenilen acımtırak bir ot (TDS: 1962)

Türkmen Türkçesindeki *oba* ile Türkiye Türkçesindeki *ova* kelimelerinin anlam alanları hiç örtüşmemektedir;⁶ dolayısıyla bu kelimeler tam yalancı eş değerdir. Ancak, aşağıdaki örnekte aktarıcı bu kelimeleri eş değer zannetmiş ve kaynak cümledeki *oba*'yı Türkiye Türkçesine *ova* kelimesiyle aktarmıştır. Oysa, burada *oba* yerine *köy* kelimesi kullanılmalıdır.

Türkmen Türkçesi (s. 139)	Türkiye Türkçesi (s. 138)	“>>”
Diñlär meni şäherler,	Dinler beni şehirler,	Dinler beni şehirler,
Diñlär meni <u>obalar</u> .	Dinler beni <u>ovalar</u> .	Dinler beni <u>köyler</u> .
İne, meniñ çuñluğım,	İşte, benim derinlik,	İşte, benim derinliğim,
Beyikliğim şu bolar!	Büyükliğüm bu olur!	Yüceliğim bu olur!

Aşağıdaki örneklerde geçen *hem* edatının ses ve yapı bakımından Türkiye Türkçesindeki karşılığı *hem*, eş değeri ise *ve* bağlama edatıdır. Söz konusu edat Türkiye Türkçesine *hem* değil, *ve* bağlama edatıyla aktarılmıyordu.

Türkmen Türkçesi (s. 143)	Türkiye Türkçesi (s. 142)	“>>”
Sen görmän geçyärsiñ	Görmeden geçersin	Sen görmeden geçiyorsun
Señ üçin dörän	Sana açılan	Senin için büyüyen
Uçmaha yat, Ereme yat gülleri.	Cennete yad, İreme yad gülleri.	Cennete yabancı, İrem'e yabancı çiçekleri.
Yüzüñi sıpasa, yığırdın yazcak	Kırışığın gerer, yüzünü öpse	Yüzünü okşasa, kırışığını düzelterek.
Otdan <u>hem</u> topraktan dörän yelleri.	Ottan <u>hem</u> topraktan esen yelleri.	Ateş <u>ve</u> topraktan türeyen yelleri.

Aşağıdaki metinde de görüleceği üzere Türkmen Türkçesindeki *dek* edatının ses ve kaynak bakımından Türkiye Türkçesindeki karşılığı *dek*, eşdeğeri ise *gibi*'dir. Söz konusu edat Türkiye Türkçesine *gibi* karşılığında aktarılmalıydı.

Türkmen Türkçesi (s. 305)	Türkiye Türkçesi (s. 304)	“>>”
Tekepber bol, çıkıp bolmaz gaya <u>dek</u> ,	Gururlu ol, erişilmez kaya <u>dek</u> ,	Gururlu ol, çıkılmaz kaya <u>gibi</u> ,
Sada bol, ayların doğuşı	Sade ol, ayın doğuşu	Sade ol, ayların doğuşu gibi.

⁶ **ooba**: Köy (TDS 1962); **oba**: 1. Göçebelerin konak yeri. 2. Bu konak yerinde konaklayan halk veya aile. 3. Genellikle bölmeli göçebe çadırı (TS 2005).

yalı.	misali.	
Şeyle yiğitler bar, (olar bar entek)	Öyle yiğitler var, (onlar var henüz)	Böyle yiğitler var, (onlar var şimdi de)
Sen dek gayalarda olañ hıyalı!	Senin gibi kayalarda hayali!	Senin gibi kayalarda onların hayali!

Yine aşağıdaki metinde geçen *dek* edatının Türkiye Türkçesine *gibi* benzetme edatıyla aktarılması gerekirdi.

Türkmen Türkçesi (s. 57)	Türkiye Türkçesi (s. 56)	“>>”
«Kim men?» Coğap tapman şu günlere çen,	“Kimim?” Cevabı yok bugünlere dek,	“Kimim ben?” Cevap bulamadım bu güne kadar,
Seni söyüp, kimdiğimi bildim men,	Seni sevip kim olduğum bildim ben	Seni sevince, kim olduğumu anladım ben,
Yenil gopdum başıñdaki öyme <u>dek</u> ,	Hafif uçtum, başındaki öyme <u>dek</u> ,	Hafifçe kalktım, başındaki örtü/ tülben <u>gibi</u> ,
Diydim: «Eciz bu dünyäde söymedik!»	Dedim: “Aciz bu dünyada sevmeyen!”	Dedim(ki): “Aciz(dir) bu dünyada sevmeyen!”

4. Yanlış Kelime Seçimi

İncelediğimiz metinde Türkmen Türkçesinde bulunan bir kelime veya ifadenin yanlış seçilen kelimelerle Türkiye Türkçesine aktarılması hatalarına da oldukça fazla rastlanmaktadır. Bu durumda aktarılan metinde, asıl metinde kastedilen şey tam olarak yansıtılmamakta, bazen de tam tersi bir anlam çıkabilmektedir.

Metnin tamamı dikkate alındığında, toplumdaki problemlerden bunalan şairin kendisini tabiatın kucağına bırakması ve yalnız kalarak az da olsa dinlenmeye ihtiyacı olduğunu bildirmesi söz konusudur. Türkmen Türkçesinde *gatı ağlamak* ve *gatı gülmek* ile ifade edilen durum Türkiye Türkçesine *yüksek ağlamak* ve *yüksek gülmek* şeklinde aktarılamaz. Böyle bir durumda yalnız ve sessiz yaşama isteğine uygun bir kelime seçimi yapılması gerekir. Kanaatimizce Türkmen Türkçesindeki *gatı ağla-* şekli Türkiye Türkçesine *feryat ederek ağla-*; *gatı gül-* ise *kahkahalarla gül-* şeklinde aktarılmalıdır. Çünkü sessizliğin ve yalnızlığın ruhuna da yakışan bu durumdur.

Türkmen Türkçesi (s. 61)	Türkiye Türkçesi (s. 60)	“>>”
Hovlukmayın.	Acele etmeyim.	Acele etmeyeyim.
Söz bermäyin hiç kime,	Söz vermeyim hiç kimseye,	Söz vermeyeyim hiç kimseye,

Ünal ZAL

Öyüm çetde - hiç bir zadı bilmäyin,	Hiçbir şeyi bilmem-kuytuda evim.	Evim kuytuda, hiçbir şeyi bilmeyeyim.
Düme oylanayın,	Doğal düşüneyim,	Sessizce düşüneyim,
Yaşayın düme.	Yaşayım doğal.	Yaşayayım sessizce.
<u>Gatı</u> ağlamayın,	<u>Yüksek</u> ağlamam ben,	<u>Feryat</u> ederek ağlamayayım,
<u>Gatı</u> gülmäyin.	<u>Yüksek</u> gülmem ben.	<u>Kahkahalarla</u> gülmeyeyim.

Aşağıdaki dörtlükte geçen *beyin* kelimesinin ses, yapı ve anlam bakımından Türkiye Türkçesindeki karşılığı *beyin*'dir. Aktarıcı *beyin* kelimesi yerine *baş* kelimesini kullanmıştır. Hâlbuki *baş* ile *beyin* kelimeleri hem Türkiye Türkçesinde hem de Türkmen Türkçesinde aynı anlamı karşılamazlar.⁷

Türkmen Türkçesi (s. 151)	Türkiye Türkçesi (s. 150)	“>>”
Gicâñ ayazında	Gecenin ayazında	Gecenin ayazında
Gazaplıdır gar.	Gazaplıdır kar.	Öfkelidir kar.
Garğa ayağından	Karga ayağından	Karga ayağından
<u>Beynä</u> çen doňyar.	<u>Başına</u> donar.	<u>Beynine</u> kadar donar.

Aşağıdaki örnek metinde geçen *ya da* edatının ses ve yapı bakımından Türkiye Türkçesindeki karşılığı *ya da*, eş değeri ise *yoksa*'dır. Metinde bahar bayramı ile güzün hüznü karşılaştırılmakta ve hangisinin daha iyi olduğunun cevabı aranmaktadır. Bundan dolayı aktarıcı *ya da* edatını *iyi ya* değil de, *yoksa* şeklinde aktarmalıydı.

Türkmen Türkçesi (s. 177)	Türkiye Türkçesi (s. 176)	“>>”
Eliñ galama barar,	Elin kaleme varır,	Elin kaleme varır
Sorar yüreğiñ sesi:	Sorur yüreğin sesi:	Sorar vicdanın sesi:
Yaz bayramı govumı	Baharın bayramı mı?	Bahar bayramı mı iyi,
<u>Ya-da</u> güyzüñ gussası.	<u>İyi ya</u> , güzün hüznü.	<u>Yoksa</u> güzün hüznü mü?

Yine aşağıdaki metinde geçen *da* edatının ses ve yapı bakımından Türkiye Türkçesindeki karşılığı *da*, eş değeri ise *ve*'dir. Metinde savaş zamanında ekmek sırasına girmiş ve zor da olsa bir ekmek almış bir çocuğun

⁷ **Baş:** İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız vb. organları kapsayan, vücudun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa, ser (TS 2005; TDS 1962). **Beyin:** Kafatasının üst bölümünde beyin zarı ile örtülü, iki yarım yuvar biçiminde sinir kütlesinden oluşan, duyum ve bilinç merkezlerinin bulunduğu organ, dimağ (TS 2005; TDS 1962).

elindeki ekmeğin zorba bir kişi tarafından zorla alınması anlatılmaktadır. Bundan dolayı aktarıcı *da* edatını aynen almamalıydı. Bunun yerine Türkiye Türkçesindeki *ve* edatı kullanılmalıydı.

Türkmen Türkçesi (s. 191)	Türkiye Türkçesi (s. 190)	“>>”
Çöreğimi aldı- <u>da</u> ,	Ekmeğimi aldı <u>da</u>	Ekmeğimi aldı <u>ve</u>
Yeñsämden itdi.	Ensemden itti.	Ensemden itti.
Tövereğne garanıp,	Etrafa bakınıp,	Etrafına bakınarak,
Uğruna gitti.	Yoluna gitti.	Yoluna devam etti.

5. Kelimeler Arası Uyumsuzluk

Anlamları, kullanımları ve cümlenin diğer unsurlarıyla olan ilişkileri bakımından aralarında anlam yönünden uyumsuzluk bulunan kelimelerin bir arada kullanılmasından kaynaklanan aktarma hatalarına da rastlanmaktadır. Tek başına düşünüldüğünde “yalancı eş değer kelimeler”, “yanlış kelime seçimi” gibi farklı hata tiplerine giren bazı kelimelerin diğer kelimelerle olan anlam ilişkileri uyumsuz olmaktadır. Bu durumda, kelimenin aktarımındaki yanlışlık dikkate alınmasa bile, diğer kelime veya kelimelerle anlam yönünden uyumsuz olduğu için ayrı bir hata tipi ortaya çıkmaktadır. Bir başka deyişle, bazen yanlış aktarılan bir kelime, bu yanlışlık sebebiyle diğer kelimelerle de uyumsuz olmaktadır. Yani, yapılan bir hata, zincirleme olarak başka hatalara sebep olmaktadır (Karadoğan 2004).

Aşağıdaki metinde görüleceği üzere Türkmen Türkçesinde kullanılan *boğazını boğar* şeklindeki bir kullanım Türkiye Türkçesine *boğazında düğümленir* veya *boğazını sıkır* şeklinde aktarılmalıydı.

Türkmen Türkçesi (s. 103)	Türkiye Türkçesi (s. 102)	“>>”
Yöne eden yağşılığın iru- giç	Ama er geç yaptığın iyiliğin	Lâkin yaptığın iyiliğin er veya geç
Gaytarğısın talap edäyseñ eğer,	Beklentisin talep etsen sen eğer,	Karşılığımı beklersen eğer,
Unudayma, soñkı demine deñiç	Unutma en son nefesine kadar	Unutma, son nefesini verinceye kadar
Seniñ hayrın yiğdiñ boğazın boğar.	Senin hayrın yiğidin boğazını boğar.	Senin iyiliğin yiğidin boğazında düğümленir.

Aşağıdaki dürtlükte de görüleceği üzere Türkmen Türkçesinde kullanılan *ışk gaynar* şeklindeki bir ifade Türkiye Türkçesine *aşık kaynar* şeklinde değil, *aşk kaynar* şeklinde aktarılmalıydı.

Türkmen Türkçesi (s. 93)	Türkiye Türkçesi (s. 92)	">>"
Cahıllığın yaşında,	Delikanlı yaşında,	Delikanlı yaşında
<u>ışk gaynar döşünde,</u>	<u>Aşık kaynar döşünde,</u>	<u>Aşk kaynar kalbinde,</u>
Obamızın kızları	Köyümüzün kızları	Köyümüzün kızları
Seni görer düşünde.	Seni görür düşünde.	Seni görür düşünde.

6. Kelime Eksikliği

Aktarma yaparken, kaynak cümledeki her kelimenin hedef cümleye birebir aktarılması her zaman mümkün olmayabilir. Ancak bu, kaynak cümledeki bazı kelimelerin göz ardı edilebileceği anlamına da gelmez. Metnin aslına sadık kalmak ve yazarın tercihlerine saygı göstermek için kaynak cümledeki her kelime dikkate alınmalı ve aktarma ona göre yapılmalıdır. İncelenen metinde, kaynak cümledeki bazı kelimelerin hedef cümlede eksik bırakılması yüzünden kastedilenin anlaşılamadığı veya yanlış anlaşıldığı durumlara rastlanmıştır. Ancak bu tür hataların aktarıcıdan mı yoksa dizgi hatasından mı kaynaklandığını söylemek zordur.

Aşağıdaki Türkmençe metinde ülkesini düşman saldırılarından korumaya çalışan ve bu yola baş koymuş gençlerin ne kadar zor bir iş üstlendikleri anlatılmaktadır. Türkmen Türkçesindeki *ne kın?!* ifadesi Türkiye Türkçesine *ne kadar da zor?!* karşılığında aktarılmalıydı. Çünkü burada kullanılacak olan miktar edatı yapılan işin çok zor olduğunu ifade etmektedir.

Türkmen Türkçesi (s. 203)	Türkiye Türkçesi (s. 202)	">>"
Söveş günü söveş donumı geyen	Savaş günü savaş giysisin giyen	Savaş günü savaş elbisesini giyen
Çağa yurt ikbalın goramak <u>ne kın?!</u>	Çocuğa yurdunu korumak <u>çetin?!</u>	Çocuğa yurdunun kaderini korumak <u>ne kadar da zor?</u>
Vatan için baş goyyarlar oğullar,	Vatan için ölüyorlar oğullar,	Vatan uğruna baş koyuyor oğullar,
Bärde enelerimiz galyarlar yetim...	Burada analar kalıyor yetim...	Burada annelerimiz kalıyor yetim...

Aşağıdaki Türkmence metinde geçmekte olan *ben* zamirinin Türkiye Türkçesindeki ses, yapı ve anlam bakımından karşılığı *ben*'dir. Metnin anlamını pekiştirmeye yarayan bu zamirin aktarmada kullanılması gerekirdi.

Türkmen Türkçesi (s. 222)	Türkiye Türkçesi (s. 223)	“>>”
Günäkäri <u>men</u> däl beyle vakamıñ,	Suçlusu değilim öyle olayın,	Suçlusu <u>ben</u> değilim böyle olayın,
Özümi şu vakañ şayadı öydyän.	Kendim bu olaya şahit zannettim.	Kendimi bu olayın şahidi sanıyorum.
Hesretin vasp edyän diri kakamıñ,	Hasretin methettim diri babamın,	Acısını ⁸ anlatıyorum diri babamın,
Yok atamıñ, Şatlıgını vasp edyän.	Yok atamın huzurunu methettim.	Hayatta olmayan dedemin mutluluğunu anlatıyorum.

Aşağıdaki örnek metinde geçen *dek* edatının ses ve yapı bakımından Türkiye Türkçesindeki karşılığı *dek*, eş değeri ise *gibi*'dir. Söz konusu edat Türkiye Türkçesine *gibi* benzetme edatıyla aktarılmalıydı.

Türkmen Türkçesi (s. 191)	Türkiye Türkçesi (s. 190)	“>>”
Men inledim, içimden	Ben inledim, içimde	Ben inledim, içimden
Sancı tutan <u>dek</u> .	<u>Güya sancılı</u> .	Sancı tutmuş <u>gibi</u> .
Hol añırda äpet gün,	Orada büyük güneş,	Öte tarafta büyük güneş,
Hol bärde tüylek.	Burada kıllı.	Berideyse kıllı.

Aşağıdaki dörtlükte geçen *çen* edatının Türkiye Türkçesindeki eşdeğeri *kadar*'dır. Söz konusu edatın aktarıcı tarafından kullanılmamış olması anlam bulanıklığına sebep olmaktadır. Çünkü metinde de görüleceği üzere hayvanın donması önce ayaktan başlıyor ve beyne kadar ilerliyor. Bundan dolayı aktarıcı *kadar* edatını kullanmalıydı.

Türkmen Türkçesi (s. 151)	Türkiye Türkçesi (s. 150)	“>>”
Gicäñ ayazında	Gecenin ayazında	Gecenin ayazında
Gazaplıdır gar.	Gazaplıdır kar.	Öfkelidir kar.
Garğa ayağından	Karga ayağından	Karga ayağından
<u>Beynä çen doñar.</u>	<u>Başına donar.</u>	<u>Beynine kadar donar.</u>

⁸ Buradaki *hasret* kelimesinin karşılığında acı, trajedi, facia vb. gibi kelimeler kullanılabilir. Çünkü şairin babası II. Dünya Savaşında Almanlara esir düşmüştür. Naziler bu savaş esirlerine her türlü işkenceyi uygulamışlardır. Hatta onları denek olarak bile kullanmışlardır.

7. Kelime Fazlalığı

Lehçeler arası aktarma yaparken bazen hedef cümlede, kaynak cümlede karşılığı olmayan kelimeler kullanılmaktadır. Elbette, aktarma yaparken kaynak cümledeki her kelimenin hedef cümleye birebir aktarılması her zaman mümkün olmayabilir. Bu sebeple de kaynak cümledeki anlamı tam olarak verebilmek için fazladan kelimeler kullanılabilir. Ancak, burada bahsedilen fazladan kelime kullanımı, gerekli olduğu için değil; tamamen keyfi ve gereksiz yere yapılmaktadır. Metnin aslına sadık kalmak ve yazarın tercihlerine saygı göstermek bakımından hedef cümlede gereksiz yere ve fazladan kelime kullanılmamalıdır. Üstelik önemsiz gibi görünen “kelime eksikliği” ve “kelime fazlalığı” hataları bir araya gelince metnin aslından iyice uzaklaşmaktadır (Karadoğan 2004).

Aşağıdaki Türkmence metinde fazla kelime kullanımından kaynaklanan aktarma hatasına rastlamaktayız. Aktarmanın ikinci mısrasında geçen *bir* kelimesinin kullanılmasına gerek yoktur. Bu kelimenin kullanılması okuyucunun zihninde anlam karmaşasına sebep olmaktadır.

Türkmen Türkçesi (s. 87)	Türkiye Türkçesi (s. 86)	“>>”
Men kiçik şäherleri söyyärin!	Ben küçücük şehirleri seviyorum!	Ben küçücük şehirleri seviyorum.
<u>Ol yerde hemme zat sadadan-sada.</u>	<u>O bir her şeyde sadeden sade.</u>	<u>Orada her şey o kadar sade ki / sade mi sade.</u>
Üli şäherlerde tapılgısız zat,	Büyük şehirlerde bulunmaz bir şey,	Büyük şehirlerde bulunmayan şey.
Bu yerde yer bolyar mihmanhanada.	Burada yer vardır misafirhanede.	Burada yer bulunur otelde.

Aşağıdaki metinde ise hem fazla kelime kullanımından hem de yanlış aktarmalardan kaynaklanan hatalar vardır. İlk satır tamamen yanlış aktarılmıştır. İkinci satırda *bu huşu* şeklindeki bir kullanımı karşılayan kelime grubu yoktur. Üçüncü satırdaki *boyun almak* şeklindeki bir kullanımda deyimlerin aktarılmasında yalancı eşdeğer hatasına düşülmüştür. Son mısradan ise hem yanlış kelime seçimi hem de fazla kelime kullanmaktan kaynaklanan aktarma hataları yapılmıştır. Bir dörtlükte bu kadar hatanın yapılması anlaşmayı kolaylaştırmıyor, tam tersine zorlaştırıyor diyebiliriz.

Türkmen Türkçesi (s. 227)	Türkiye Türkçesi (s. 226)	“>>”
İne, sırıp yörüs köçeleñ boyun,	Sokaklarda dolaştığımız bilelim,	İşte, başıboş dolaşıyoruz sokaklar boyu,
Bir-birmiz tanaman, nobata durus,	Tanımadan sıradayız <u>bu</u> <u>husu</u> ,	Birbirimizi tanımadan sırada bekliyoruz,
Geliñ, sır saklaman, alalıñ boyun,	Hiç sır saklamadan boyun alalım,	Gelin, sır saklamayalım, itiraf edelim,
<u>Şol daşı nâçämiz göterip yörüs.</u>	<u>Bak kaçımız götürmekte o taş.</u>	<u>O taşı nicemiz taşımaktayız.</u>

Aşağıdaki hedef cümlede altı çizilmiş edatın kaynak cümlede karşılığı yoktur. Aktarıcı bu edatı fazladan kullanmıştır.

Türkmen Türkçesi (s. 195)	Türkiye Türkçesi (s. 194)	“>>”
Günlen biri şinel atıp üstlerine,	Bir gün <u>ise</u> kaput atıp üstlerine,	Günlerden bir gün kaput atıp üstlerine,
Onuñam üstünden atınıp asman,	Onun da üstünden alarak asman,	Onun da üstüne örterek gökyüzünü,
Yatdılar	Yattılar	Yattılar
Gödeklik hemem nâziklik	Kabalık ve de naziklik.	Kabalık ve de naziklik.
Aradaki ulı serhede yetmân	Aradaki büyük sınıra yetmeden	Aradaki büyük sınıra varmadan.

8. Hedef Lehçede Olmayan Kelime Kullanma

Lehçeler arası aktarmalarda bazen hedef lehçede bulunmayan kelimelerin kullanıldığını görüyoruz. Hâlbuki biraz dikkat edilse kaynak metindeki kelimenin karşılığını hedef lehçede kolayca bulmak mümkündür. Fakat bunun yerine aktarıcılar bazen “uydurma” kelimeler kullanmaktadır. Aslını uyarılama hatasına benzese de bu tür aktarma hatalarında bir uyarılama söz konusu değildir. Bu tür aktarma hatasında, kaynak lehçedeki kelimeyle ilgisi olmayan ve hedef lehçede de bulunmayan bir kelime kullanılmaktadır. Yapılan bu tür aktarmalar çoğu kere hedef lehçedeki okuyucu için hiçbir anlam ifade etmemekte, bazen de kaynak cümlede kastedilen şeyin tam olarak anlaşılmasını da engellemektedir (Uğurlu 2000; Karadoğan 2004).

Aşağıdaki Türkmençe metinde geçen *asilî işler* yapısı Türkiye Türkçesine *asil işler* kelimesiyle aktarılmalıydı. Çünkü Türkiye Türkçesinde de *asilî işler* diye bir kullanım yoktur ve okuyucunun zihninde de hiçbir şeyi karşılamaz.

Ünal ZAL

Türkmen Türkçesi (s. 87)	Türkiye Türkçesi (s. 86)	“>>”
Bu yerde kân hapa işler edilmez,	Burada çok kirli işler yapılmaz,	Burada fazla kirli işler çevrilmez,
<u>Asıllı işlerem</u> edilmez kelte.	<u>Asıllı işler de</u> yapılmaz yarım.	<u>Asil işler de</u> bırakılmaz yarım.
Çünkü bütün şäher anığna yeter,	Zira bütün şehir tamamın bilir,	Çünkü bütün şehir neyin ne olduğunu anlar (= işin doğrusunu öğrenir).
Yerden tilla halka galkanda erte.	Yerden altın halka doğarken yarın.	Yerden altın halka yükselirken yarın.

Yine aynı metindeki *dımmak* kelimesinin Türkiye Türkçesindeki ses ve yapı bakımından karşılığı *dımmak*, anlamı ise *1. sesini çıkarmadan oturmak, konuşmamak*'tır. Fakat aktarmada da görüleceği üzere *susmaklık* şeklinde aktarılan bir kelimenin Türkiye Türkçesindeki anlamı net değildir. Bundan dolayı bu kelime hedef lehçeye *suskunluk* şeklinde aktarılmalıydı.

Türkmen Türkçesi (s. 89)	Türkiye Türkçesi (s. 88)	“>>”
Utanmañ!	Utanmayın!	Utanmayın!
Gizlemäñ yüzleriñizi,	Gizlemeyin yüzünüzü,	Gizlemeyin yüzlerinizi,
<u>Dımmaklığı,</u>	<u>Susmalığı,</u>	<u>Suskunluğu (bozun),</u>
yığralığı ovradıñ!	çekingenliği kırın!	utangaçlığı kırın!
Öz aydıp bilmedik sözleriñizi,	Kendi söyleyemeyen sözünüzü,	Kendinizin, söyleyemediğiniz sözleri,
Çağaňıza aytmaklığı övrediñ!	Yavrunuza söylemeyi öğretin!	Yavrunuza söylemeyi öğretin!

Aşağıdaki metinde de görüleceği üzere Türkmen Türkçesindeki *zat* kelimesinin Türkiye Türkçesindeki ses ve yapı bakımından karşılığı *zat*, anlamı ise *şey*'dir. Fakat bu kelime aktarılırken hedef metinde olmayan bir karşılık seçilmiştir. Türkiye Türkçesinde *şevli* diye bir kelime yoktur.

Türkmen Türkçesi (s. 293)	Türkiye Türkçesi (s. 292)	“>>”
Muğallıma köp zeyrendi:	Hoca Hanım çok azarladı:	Öğretmen Hanım çok söylendi:
«Vah, seniñki şol bir <u>zat</u> -	«Vah, seninki yine aynı <u>şevli</u> -	«Vah, seninki hep aynı <u>şey</u>
Günem çekseñ - Adamzat.	Gün de çizsen - insanoğlu,	Güneş de çizsen insan,
Gülem çekseñ - Adamzat.»	Gül de çizsen - insanoğlu.»	Çiçek de çizsen insan.»

9. Yakın Anlamlı Kelime Kullanma

İncelediğimiz metinde aktarıcı, kaynak lehçedeki bir kelimeyi yakın anlamlı iki kelime kullanarak hedef lehçeye aktarmaya çalışmıştır. Böyle bir uygulama sonucunda hedef metnin üslûbu bozulmakta ve aktarmanın amacına ulaşması mümkün olmamaktadır.

Aşağıdaki Türkmençe cümlede geçen *talap edäyseñ* şeklindeki bir yapının Türkiye Türkçesindeki karşılığı *talep ediyorsan*'dır. Fakat bu şekildeki bir kullanım Türkiye Türkçesine *beklentisin talep etsen* karşılığında aktarılmamalıdır. Söz konusu yapı hedef lehçeye *karşılığımı beklersen* şeklinde aktarılmalıydı.

Türkmen Türkçesi (103)	Türkiye Türkçesi (s. 102)	“>>”
Yöne eden yağşılığın iru-giç	Ama er geç yaptığın iyiliğin	Lâkin yaptığın iyiliğin er veya geç
Gaytarğısın talap edäyseñ eğer,	Beklentisin talep etsen sen eğer,	Karşılığımı beklersen eğer,
Unudayma, soñkı demine deñiç	Unutma en son nefesine kadar	Unutma, son nefesini verinceye kadar
Seniñ hayrın yiğdiñ boğazın boğar.	Senin hayrın yiğidin boğazını boğar.	Senin iyiliğin yiğidin boğazında düğümlenir.

10. Ağız Kelimeleri Kullanma

İncelediğimiz şiirlerde, bir kelimenin üst dildeki şeklinin değil de ağızlardaki varyantının kullanıldığı durumlara rastlanmıştır. Edebî metinlerde ağızlara ait kelimeler, ancak belli durumlarda kullanılabilir. Bu aktarmada ağız kelimelerini kullanmak için herhangi bir sebep bulunmamaktadır.

Aşağıdaki Türkmençe cümlede geçen *ädik* kelimesinin ses ve yapı bakımından Türkiye Türkçesindeki eşdeğeri *çizme*, *ayakkabı*'dır. Standart Türkiye Türkçesindeki *çizme* kelimesi yerine, ağızlardaki *edik*⁹ kelimesinin kullanıldığını görüyoruz.

Türkmen Türkçesi (s. 205)	Türkiye Türkçesi (s. 204)	“>>”
İssı iyul bolsun,	Sıcak temmuz olsun	(İster) sıcak temmuz olsun

⁹ Bu kelime Afyon, Manisa, Konya, Ereğli, Alanya vb. gibi il ve ilçelerimizde hâlâ kullanılmaktadır. Bkz. www.tdk.gov.tr (Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü c. 1 - 5.)

Ha bolsun yanvar,	Ya olsun ocak,	İsterse ocak olsun,
Ya kövüş reñklär,	Ayakkabı boyar	Ya ayakkabı boyar
Ya ädik yamar.	Ya diker edik.	Ya çizme yamar.

11. Dipnot Kullanımı İle İlgili Hatalar

Lehçeler arası metin aktarımında zaman zaman dipnot kullanma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Özellikle, kaynak lehçedeki bir kelimenin hedef lehçede hiçbir kelime ile eş değer olmaması durumunda, kelimenin olduğu gibi bırakılıp dipnotla açıklanması başvurulacak en geçerli yoldur. Ancak, dipnot kullanımında belirli bir düzen takip edilmelidir. Aksi takdirde çeşitli hatalar yapılabilir. Dipnotların kullanımıyla ilgili iki tür hata yapılmaktadır.

11. 1. Dipnot Gerektiren Kelimeler

Kaynak lehçedeki bazı kelimelerin kullanım alanının hedef lehçede hiçbir kelime ile örtüşmediği durumlara rastlanmaktadır. Aktarımı kolay olmayan bu tür kelimeleri olduğu gibi bırakıp anlamını dipnotta açıklamak gerekir. Ancak incelediğimiz eserde, hedef lehçede eş değeri olmayan bu tür kelimelerin dipnotta anlamının verilmemesinden kaynaklanan aktarma hatalarına rastlanmıştır.

Aşağıdaki dürtlükte geçen *divalañ* kelimesinin hedef lehçedeki okuyucu için herhangi bir anlamı yoktur. Türkiye Türkçesinde olmayan bu kelime aynen alınıyorsa ne anlama geldiğinin de dipnotta açıklanması gerekirdi. Ama aktarıcı bu kelimenin ne anlama geldiğini herhangi bir şekilde açıklamamıştır. Bu durumda okuyucu metni tam olarak kavramak ve anlamlandırmakta zorluk çekmektedir. Türkmen Türkçesinde *gaşöy* olarak geçen bu kelimenin Türkiye Türkçesindeki eşdeğeri *yüzük kaşının yuvası, yüzüğün taşı çevreleyen kısmı*'dır (TDS 1962). Aktarıcı söz konusu kelimeyi ya dipnotla açıklamalı ya da Türkmen Türkçesinde *gaşöy* olarak da kullanılan bu kelimenin karşılığını vermeliydi.

Türkmen Türkçesi (s. 221)	Türkiye Türkçesi (s. 220)	“>>”
Meñ atamda zehin yokdı üytgeşik,	Değişik zekâsı yoktu atamın,	Benim babamda olağan üstü akıl yoktu,
Yöne öz kârini yürekden söydi.	Fakat hünerini yürekten sevdi.	Fakat mesleğini yürekten sevdi.
Gaş bilen <i>divalañ</i> goşunu goşup,	Taş ile <i>divalañ</i> yükünü çatıp,	Yüzüğün kaşı ile aynasını birleştirerek,
Kümüştür gızılñ nikasın gıydı.	Gümüştür altının nikâhın kıydı.	Altın ve gümüşün nikâhını kıydı.

Aslını koruma başlığı altında da vermiş olduğumuz aşağıdaki örnekte görüleceği üzere *ocar* kelimesinin Türkiye Türkçesindeki eşdeğeri *çölde yetişen ve odun olarak kullanılan küçük iğne yapraklı bir ağaç*’tır (TDS 1962). Fakat bu kelimenin bu şekilde kullanılması üslup bakımından şiirin anlamının bozulmasına sebep olmaktadır. Aktarıcının herhangi bir dipnot açıklaması yapmadan aynen aldığı bu kelimenin hedef lehçedeki okuyucu için herhangi bir anlamı yoktur. Hâlbuki aynen alınan bu kelimenin dipnotta açıklanması gerekirdi.

Türkiye Türkçesi (s. 97)	Türkiye Türkçesi (s. 96)	“>>”
Törünüzde hemişelik guralan	Baş köşede ebediyen kurulan	Başköşenizde sürekli kurulan
Yumuşak sallanacağıñ yatmasın badı.	Boş durmasının daim rahat beşiği	Yumuşak salıncağın kesilmesin hızı
Saçığınızda çörek, duz haltada duz,	Sofranızda ekmek, tuz haltada tuz,	Sofranızda ekmek, tuz torbasında tuz,
Sönmesin ocakda <u>ocarıñ</u> odı.	Sönmesin ocakta <u>ocar</u> ateşi.	Sönmesin ocaktaki <u>ocar</u> ¹⁰ ateşi.

11. 2. Dipnot Gerektirmeyen Kelimeler

İncelediğimiz eserde, hedef lehçede eş değeri bulunan bazı kelimelerin aktarılmayıp dipnotta açıklandığı durumlara da rastlanmıştır. Hâlbuki bu tür kelimeler için dipnot kullanılmasına gerek yoktur. Ayrıca sık sık dipnot kullanılması, metnin akıcılığını bozmanın yanı sıra okuyucuyu da yormaktadır. Hedef lehçedeki eş değeri kolaylıkla bulunabilecek kelimeler dip notla açıklanmamalı, metin içinde aktarılması yapılmalıdır.

Aşağıdaki Türkmence metinde de görüleceği üzere *ayda ağıl at* şeklindeki bir yapının Türkiye Türkçesindeki karşılığı *karanlığın çökmesi*’dir. Bu yapı dururken kelimelerin aynısının kullanılması ve dipnotta açıklamada bulunulmasına gerek yoktur. Bu durum okuyucuyu hem yorar hem de dikkatini dağıtır.

Türkmence Türkçesi (s. 93)	Türkiye Türkçesi (s. 92)	“>>”
Eyyäm güneş batıdır,	Çoktan güneş batmıştır,	Çoktan güneş batmıştır,
<u>Ay-da ağıl atıdır.</u>	<u>Ayda ağıl atmıştır.</u>	<u>Karanlık da çökmüştür.</u>
Garağolca Serdarım	Yaramazca Serdar’ım	Yaramazca Serdar’ım
Süyci uka batıdır.	Tatlı uykuya batmıştır.	Tatlı uykuya dalmıştır.

¹⁰ **Ocar:** Çölde yetişen ve odun olarak kullanılan küçük iğne yapraklı bir ağaç (TDS: 1962)

Aşağıdaki Türkmençe metinde de görüleceği üzere *başşı* kelimesinin Türkiye Türkçesindeki karşılığı *ozan*'dır. Kelimenin aslının kullanılması ve dipnotta açıklamada bulunulmasına gerek yoktur.

Türkmen Türkçesi (s. 149)	Türkiye Türkçesi (s. 148)	">>"
Maşınlarıň öl köçeden barşını,	Arabannın ıslak yoldan gidişi,	Arabaların ıslak yoldan gidişini,
Beyik pencireleň akca perdesin,	Büyük pencerenin beyaz perdesi,	Büyük pencerelerin beyaz perdesini,
Göğün dınman elek eläp durşunı,	Göğün durmadan elek eleyişi,	Semanın durmadan elek eleyişini,
Başşın barmak basan şirvan perdesin.	Başşı dokunduğu Şirvan perdesi.	Ozanın parmak bastığı Şirvan perdesini. ¹¹

Yukarıda tespit ve tasnif etmeye çalıştığımız hata tiplerinin yanında, ayrıca baskı hatasından kaynaklandığını düşündüğümüz aktarma hatalarına da rastlamaktayız.¹² Bu durum metnin hedef lehçedeki okuyucu tarafından anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Bunun önüne geçmek için aktarılan metinlerin basılmadan önce sağlıklı bir şekilde kontrol edilmesi gerekir.

Sonuç

Yukarıda tespit edilen aktarma hataları göz önüne alındığında ek, kelime, söz dizimi, deyimler ve cümle üstü birimler olmak üzere dilin hemen hemen her düzeyinde aktarma hatalarının yapıldığı görülmüştür. Lehçeler arası aktarma hatalarının çoğunlukla kaynak lehçe veya hedef lehçeyi iyi bilmemekten; ayrıca dilin çeşitli düzeylerinde kaynak lehçe ile hedef lehçe arasındaki benzerlikler veya farklılıklara tam olarak vâkıf olmamaktan kaynaklandığı görülmektedir. Bununla birlikte, aktarmaya gereken özenin gösterilmemesi de çeşitli hatalara sebep olmaktadır. Bu tür aktarma hatasının yapılmasında ise kanaatimizce genellikle aktarmanın çok kolay olduğu düşüncesi etkili olmaktadır. Oysa aktarmanın çok kolay bir iş olmadığı, hatta bazen çeviriden bile daha zor olabileceği dikkate alınmalı ve aktarmaya gereken özen gösterilmelidir.¹³ Ayrıca metnin aslına aşırı derecede bağlı kalmak da çeşitli hatalara sebep olmaktadır. Meselâ, kaynak lehçedeki bazı

¹¹ **Şirvan perde:** İki telli Türkmen çalgısında (dutar) bir perde.

¹² Örneğin aktarılan metinde *geldim*, *anlamak*, *kafiye* ve *bana* kelimelerinin *yeldim*, *ankamak*, *kayife* ve *sana* şeklinde aktarıldığını görüyoruz.

¹³ Bkz. Göktürk 2002; Suçin 2007.

söz dizimi yapıları, hedef lehçeye uygun olmadığı hâlde sırf metnin aslına bağlı kalmak için aktarmada aynı biçimde kullanılmaktadır.

İdeal bir aktarma yapabilmek için aktarıcının hem kaynak lehçeyi hem de hedef lehçeyi iyi biliyor olması gerekir. Ancak, aktarma sonucunda metin hedef lehçede yeniden kurulduğu için hedef lehçeyi iyi bilmek daha da önemlidir. Aktarma yaparken zaman zaman hedef metin kaynak metinden bağımsız olarak kontrol edilmeli ve metinde herhangi bir yönden bozukluk olup olmadığına bakılmalıdır. Çünkü aktarma hatalarından bir kısmı sadece hedef metne bakılarak bile tespit edilebilmektedir. Ayrıca, şüpheye düşülen kelimelerde mutlaka sözlüğe bakılmalı; kelimeler ihtimaller üzerine aktarılmamalıdır. Çünkü her an “yalancı eş değer tuzağı”na düşmek mümkündür.

Aktarma yapmak için hedef ve kaynak lehçe uzmanlarının bir araya gelerek en ideal şartları oluşturdukları hâlde bile aktarma hatalarından kaçınılamadığı göz önüne alınırsa, incelediğimiz metinde de görüleceği üzere özellikle ana dili Türkiye Türkçesi olmayanların aktardıkları metinlerin yayımlanmadan önce mutlaka işin uzmanları tarafından kontrol edilmesi ve daha sonra yayımlanması gerekir. Aksi takdirde bu tür çalışmaların Türk dünyasının kültürel birlikteliğinin sağlanmasına katkı düzeyi daha düşük olacaktır.

KAYNAKLAR:

- AKALIN, Ş. H. vd, 2005, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 549, Ankara.
- AKSAN, D., 1999, *Anlambilim – Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*, Engin Yayınevi, Ankara.
- AKSAN, D., 1999, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Engin Yayınları, Ankara.
- ATAYEV, G., 1962, “Türkmen Diliniñ Hünärmentçilik Leksikasınıñ Sözlüğü”, Aşkabat.
- CAN, H., “Tabut”, Yağmur, Nisan - Mayıs - Haziran 2000, İstanbul.
- CAN, H., “Gurbannazar Ezizov”, Yağmur, 16 Temmuz - Ağustos - Eylül 2002, İstanbul.
- CAN, H., “Mezar Taşına Sansür”, Yağmur, 16 Temmuz - Ağustos - Eylül 2007, İstanbul.
- DEMİR, N., 1997, “Bir Tuva Masalının Türkiye Türkçesine Aktarılması”, *Sibiryaya Araştırmaları*, [Yay. Haz. Emine Gürsoy-Naskali], s. 379 – 389.
- DEMİR, N., 2002, “Ağız Terimi Üzerine”, *Türkbilig – Türkoloji Araştırmaları 2002 / 4*, s. 105 – 116.
- DUMAN, M., 1991, “Türkmencede Ünlü Uzunluklarıyla Birbirinden Ayrılan Kelimeler Üzerine”, *Türk Dili 447*, s. 212 – 218.

- DUYMAZ A., - ERGUN M., - BİRAY N., 1998, Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, Türkmen Edebiyatı II, cilt 11, Kültür Bakanlığı Yayınları = 2126 (Türk Dünyası Edebiyatı Dizisi 32), Ankara.
- ERCİLASUN, A. B. vd, 1991, *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I*, Kültür Bakanlığı Yayınları 1371, Ankara.
- ERCİLASUN, A. B., 1992, “Türk Lehçelerinin Anlaşılmasında Dikkat Edilecek Noktalar”, *Dil Dergisi* 5, s. 28 – 42.
- ERCİLASUN, A. B., 1994, “Lehçelerden Türkiye Türkçesine Aktarma”, *II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı 8 – 9 – 10 Aralık 1994*, Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği, Ankara, s. 41 – 45.
- ERCİLASUN, A. B., 1997, “Lehçeler Arası Aktarma”, *Türk Dünyası Üzerine İncelemeler*, Akçağ Yayınları 93, Ankara, s. 91 – 100.
- ERCİLASUN, A. B., 1997, “Türk Dünyası Kültür İlişkilerinde Dil”, *Türk Dünyası Üzerine İncelemeler*, Akçağ Yayınları 93, Ankara, s. 172 – 178.
- ERCİLASUN, A. B., ve diğerleri, 1996, *İmlâ Kılavuzu*, Türk Dil Kurumu Yayınları 525, Ankara.
- ERGİN, M., 1992, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım / Yayım / Tanıtım, İstanbul.
- EZİZOV, G., 1996, Serdarım, Türkmenistan.
- EZİZOV, G., 1996, Türkmen Sahrası, Türkmenistan.
- EZİZOV, G., 1996, Saylanan Eserler I, Türkmenistan.
- EZİZOV, G., 1996, Çıkmadık Kitabım II, Türkmenistan.
- EZİZOV, G., 1994, Büyülü Kürek, Aşgabat Mağarif, Türkmenistan, (Türkiye Türkçesine aktaran: Ünal Zal, Kardeş Kalemler 5, s. 40 – 42, Ankara).
- GÖKTÜRK, A., 2002, *Çeviri: Dillerin Dili*, Yapı Kredi Yayınları 396, İstanbul.
- HACİEMİNOĞLU, N., 1992, *Türk Dilinde Edatlar*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- HAMZAYEV, M. vd, 1962, *Türkmen Diliniñ Sözlüğü*, Türkmenistan SSR İlimler Akademiyasının Neşiryatı, Aşgabat.
- İLKER, A., 1999, Lehçeden Lehçeye Aktarma Üzerine Bazı Düşünceler, *3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 678, Ankara, s. 553 – 560.
- KİRİŞÇİOĞLU, F., 2005, “Türkmen Türkçesinden Türkiye Türkçesine Yapılan Aktarmalarda Karşılaşılan Bazı Problemler” Gazi Üniversitesi I. Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu, Ankara.
- KARA, M., 1996, Çağdaş Türkmen Şiiri, *Türk Dili-Türk Şiiri Özel Sayısı V (Türkiye Dışı Çağdaş Türk Şiiri)* 531, s. 852 - 889.
- KARA, M., 2001, *Türkmençe (Giriş, Gramer, Metinler, Sözlük)*, Akçağ Yayınları: 380, Ankara.
- KARA, M., – A. Karadoğan, 2004, *Türkmen Türkçesi – Türkiye Türkçesi Deyimler Sözlüğü*, Çağlar Yayınları, Ankara.
- KARADOĞAN, A., 2004, Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Sorunları, (Türkmen Türkçesi – Türkiye Türkçesi Üzerine Bir İnceleme), Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kırıkkale.

- KARADOĞAN, A., 2004, -İp İle Kurulan Zarf-Fiilli Parçaların Türkmen Türkçesinden Türkiye Türkçesine Aktarımı Üzerine, *Bilig* 31, s. 207-218.
- KARADOĞAN, A., 2004, Türk Lehçeleri Arasında Yapı Eş Değerliği ve Yalancı Eş Değer Yapılar, V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı, 20-26 Eylül 2004, Ankara. Yayın: V. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I, 20-26 Eylül 2004, Türk Dil Kurumu Yayınları: 855/1, s. 1591-1604.
- KORKMAZ, Z., 2003, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, Türk Dil Kurumu Yayınları 827, Ankara.
- MAHMUDOĞLU, N., 1994, “Ortak Kelimeler Ortak Anlamlar mı Demektir? (Akraba Dilleri Öğrenmede Kelime Hazinesi Problemi)”, *Dil Dergisi* 17, s. 15 – 19.
- MUSAOĞLU, M., 2003, “Türkçede Çeviri ve Aktarma”, *Bilig* 24, s. 1 - 22.
- NURMEMMET, A., 2003, *İki Ağaç*, Türksav Yayınları, Ankara.
- ÖZKAN, F., 1999, “Bugünkü Türk Lehçelerindeki İletişimi Zorlaştıran Kelimeler”, 3. *Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 678, Ankara, s. 883 – 889.
- RESULOV, A., 1995, Akraba Diller ve "Yalancı Eş Değerler" Sorunu, *Türk Dili* 524 (Ağustos 1995), s. 916-924.
- SUÇİN, M. H., 2007, *Öteki Dilde Var Olmak*, Multilingual Yayınları, İstanbul.
- TEKİN, T. vd, 1995, *Türkmence – Türkçe Sözlük – Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi* 18, Simurg Yayınları, Ankara.
- SADIKOV, T., 1995, Gurbannazar Ezizov’un Şiirlerindeki Üstünlüğü, Türkmenistan.
- UĞURLU, M., 2000, “Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Meseleleri ve ‘Abay Yolu’ Romanı”, *Bilig* 15, s. 59-80.
- UĞURLU, M., 2001, Türk Lehçelerinin Aktarımında Valenz Sözlüklerinin Önemi, *Doğu Akdeniz Üniversitesi, Uluslararası Sözlükbilim Sempozyumu Bildirileri* [Yayımlayan: Nurettin Demir-Emine Yılmaz], Gazimağusa, s. 197-206.
- UĞURLU, M., 2002, Kırgız ve Türkiye Türkçesi Arasında Bire Bir Kelime Eş Değerliği. “Camiyla” Romanındaki Meseleler Üzerine, *Scholarly Depth and Accuracy. A Festschrift to Lars Johanson* [Yayımlayan: Nurettin Demir - Fikret Turan], Grafiker Yayınları, Ankara, s. 389 - 401.
- UĞURLU, M., 2004, “Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eşdeğerliği,” *Bilig* 29, s. 29 – 40.
- YILMAZ, A., 2001, Azerice ve Türkmencede Ses Taklidi Kelimeler, Kırıkkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yayınlanmamış Lisans Tezi, Kırıkkale.
- ZAL, Ü., 2007, Gurbannazar Ezizov’un Şiirleri Üzerine Dil ve Üslup Çalışması, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara.
- ZAL, Ü., Gurbannazar Ezizov: 2008, Mezar Taşına Bile Tahammül Edilemeyen Bir Şair, *Türklük Bilimi Araştırmaları* (Güz 24), Niğde.